

Список використаних джерел

1. Панкрухин А. Л. Маркетинг : учеб. / А. Л. Панкрухин. – М. : Ин-т междунар. права и экономики им. А.С. Грибоедова, 1999. – 398 с.
2. Бєлінський П. І. Менеджмент виробництва та операцій : підруч. / П. І. Бєлінський. – К. : Центр навч. літ-ри, 2005. – 624 с.
3. Бурцев В. В. Внутренний контроль сбытовой деятельности предприятий в современных условиях хозяйствования / В. В. Бурцев // Менеджмент в России и за рубежом. – 2001. – № 6. – С. 34–48.
4. Академия рынка: маркетинг / [Дейан А., Букерель Ф, Ланкар Р. и др.] ; пер. с фр. ; науч. ред. А. Г. Худокормов. – М. : Экономика, 1993. – 356 с.
5. Болт Г. Практическое руководство по управлению сбытом / Г. Болт. – М. : Экономика, 1997. – 432 с.
6. Крикавський Є. Промисловий маркетинг / Є. Крикавський, Н. Чухрай. – Л. : Нац. ун-т «Львів. політехніка», 2004. – 472 с.
7. Балабанова Л. В. Комерційна діяльність: маркетинг і логістика / Л. В. Балабанова, А. М. Германчук. – К. : Професіонал, 2004. – 288 с.
8. Крылова Г. Д. Маркетинг. Теория и 86 ситуаций : учеб. пособие / Г. Д. Крылова, М. И. Соколова. – М. : ЮНИТИ–ДАНА, 1999. – 518 с.
9. Маслова Т. Д. Маркетинг / Т. Д. Маслова, С. Г. Божук, Л. Н. Ковалик. – С.Пб. : Питер, 2002. – 306 с.
10. Балабанова Л. В. Маркетинговый аудит системы сбыта : моногр. / Л. В. Балабанова, А. В. Балабанич. – Донецк : ДонГУЭТ им. М.Туган-Барановского, 2003. – 190 с.
11. Надтока Т. Б. Удосконалення збутової політики аграрного підприємства в умовах вступу до СОТ на основі соціального підходу / Т. Б. Надтока, А. Ю. Жигуліна // Вісн. Хмельницького нац. ун-ту. – 2009. – № 5. – Т. 3. – С. 98–102.
12. Чмихало Н. В. Формування ефективної збутової політики аграрного підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища / Н. В. Чмихало, І. Л. Оккерт, А. Б. Ольховська [та ін.] // Запорозький екон. журнал. – 2010. – № 3. – Т. 12. – С. 126–131.
13. Збутова політика: розкіш чи незамінний інструмент? [Електронний ресурс] / Т. Волкова // Круглий стіл. – 2005. – № 4(28). – Режим доступу : <http://www.kstil.com.ua>.
14. Ніценко В. С. Збутова політика аграрних підприємств : сучасний стан та перспективи розвитку / В. С. Ніценко // Вісн. Сумського нац. аграр. ун-ту. – Суми : СНАУ, 2015. – Вип. 4(63). – С. 103–107. – (Серія «Економіка і менеджмент»).
15. Шарапа О. М. Соціальна відповідальність бізнесу як форма соціального маркетингу / О. М. Шарапа // Інтеллект. Особистість. Економіка : Всеукр. наук.-теорет. дист. конф. (Донецьк, 30 січ. 2009 р.) : Донецьк : ДонНУЕТ, 2009. – С. 239–246.
16. Шарапа О. М. Управління відносинами з клієнтами через впровадження CRM-систем як одна із складових ефективного ведення бізнесу / О. М. Шарапа // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 7(97). – С. 175–183.

Стаття надійшла до редакції 14.06.2016 р.

*

УДК 631.115.003.1

О.Г. ЗАХАРЧЕНКО, викладач

Таврійський державний агротехнологічний університет

Енергетичний менеджмент у виробництві сільськогосподарської продукції

Постановка проблеми. Перебудова політико-правового середовища, поява нових технологічних стандартів, зміни конкурентних переваг вимагають докорінних змін у прийнятті науково обґрунтованих управлінських рішень. Сучасні вимоги енергоощадного виробництва є важливою умовою кон-

курентоспроможності продукції аграрного сектору на світовому ринку, що, в свою чергу, зумовлює необхідність пошуку ефективної моделі енергоменеджменту.

Технологічна й технічна недосконалість основних фондів, марнотратство у використанні ресурсів і безгосподарність, недостатній рівень стандартизації та сертифікації в галузі вимагають використання потенціалу

© О.Г. Захарченко, 2016

Список використаних джерел

1. Панкрухин А. Л. Маркетинг : учеб. / А. Л. Панкрухин. – М. : Ин-т междунар. права и экономики им. А.С. Грибоедова, 1999. – 398 с.
2. Белінський П. І. Менеджмент виробництва та операцій : підруч. / П. І. Белінський. – К. : Центр навч. літ-ри, 2005. – 624 с.
3. Бурцев В. В. Внутренний контроль сбытовой деятельности предприятий в современных условиях хозяйствования / В. В. Бурцев // Менеджмент в России и за рубежом. – 2001. – № 6. – С. 34–48.
4. Академия рынка: маркетинг / [Дейан А., Букерель Ф, Ланкар Р. и др.] ; пер. с фр. ; науч. ред. А. Г. Худокормов. – М. : Экономика, 1993. – 356 с.
5. Болт Г. Практическое руководство по управлению сбытом / Г. Болт. – М. : Экономика, 1997. – 432 с.
6. Крикавський Є. Промисловий маркетинг / Є. Крикавський, Н. Чухрай. – Л. : Нац. ун-т «Львів. політехніка», 2004. – 472 с.
7. Балабанова Л. В. Комерційна діяльність: маркетинг і логістика / Л. В. Балабанова, А. М. Германчук. – К. : Професіонал, 2004. – 288 с.
8. Крылова Г. Д. Маркетинг. Теория и 86 ситуаций : учеб. пособие / Г. Д. Крылова, М. И. Соколова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 1999. – 518 с.
9. Маслова Т. Д. Маркетинг / Т. Д. Маслова, С. Г. Божук, Л. Н. Ковалик. – СПб. : Питер, 2002. – 306 с.
10. Балабанова Л. В. Маркетинговый аудит системы сбыта : моногр. / Л. В. Балабанова, А. В. Балабаниц. – Донецк : ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2003. – 190 с.
11. Надтока Т. Б. Удосконалення збутової політики аграрного підприємства в умовах вступу до СОТ на основі соціального підходу / Т. Б. Надтока, А. Ю. Жигуліна // Вісн. Хмельницького нац. ун-ту. – 2009. – № 5. – Т. 3. – С. 98–102.
12. Чмихало Н. В. Формування ефективної збутової політики аграрного підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища / Н. В. Чмихало, І. Л. Оккерт, А. Б. Ольховська [та ін.] // Запорозький екон. журнал. – 2010. – № 3. – Т. 12. – С. 126–131.
13. Збутова політика: розкіш чи незамінний інструмент? [Електронний ресурс] / Т. Волкова // Круглий стіл. – 2005. – № 4(28). – Режим доступу : <http://www.kstil.com.ua>.
14. Ніценко В. С. Збутова політика аграрних підприємств : сучасний стан та перспективи розвитку / В. С. Ніценко // Вісн. Сумського нац. аграр. ун-ту. – Суми : СНАУ, 2015. – Вип. 4(63). – С. 103–107. – (Серія “Економіка і менеджмент”).
15. Шарапа О. М. Соціальна відповідальність бізнесу як форма соціального маркетингу / О. М. Шарапа // Інтелект. Особистість. Економіка : Всеукр. наук.-теорет. дист. конф. (Донецьк, 30 січ. 2009 р.) : Донецьк : ДонНУЕТ, 2009. – С. 239–246.
16. Шарапа О. М. Управління відносинами з клієнтами через впровадження CRM-систем як одна із складових ефективного ведення бізнесу / О. М. Шарапа // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 7(97). – С. 175–183.

Стаття надійшла до редакції 14.06.2016 р.

*

УДК 631.115.003.1

О.Г. ЗАХАРЧЕНКО, викладач

Таврійський державний агротехнологічний університет

Енергетичний менеджмент у виробництві сільськогосподарської продукції

Постановка проблеми. Перебудова політико-правового середовища, поява нових технологічних стандартів, зміни конкурентних переваг вимагають докорінних змін у прийнятті науково обґрунтованих управлінських рішень. Сучасні вимоги енергоощадного виробництва є важливою умовою кон-

курентоспроможності продукції аграрного сектору на світовому ринку, що, в свою чергу, зумовлює необхідність пошуку ефективної моделі енергоменеджменту.

Технологічна й технічна недосконалість основних фондів, марнотратство у використанні ресурсів і безгосподарність, недостатній рівень стандартизації та сертифікації в галузі вимагають використання потенціалу

© О.Г. Захарченко, 2016

енергозбереження в сільському господарстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам економії енергетичних ресурсів при виробництві сільськогосподарської продукції присвячено багато праць вітчизняних науковців, а саме В.Ф. Іваненка [11], М. Корчемного [12], О.В. Мороза, Н.П. Карачиної, О.С. Штанька, В.М. Семцова [14], В.В. Гришка, В.І. Перебийніса, В.М. Рабштини [8], О.К. Медведовського [13] й інших. Ефективність використання енергетичних ресурсів також є актуальним об'єктом дослідження європейських учених – Герда Балзера, Кристіана Шорна [3], Дипенброка [7], Д.Е. Клея, Д. Шонахана [2], Д. Бекмана [1], Д. Канемана [4], Ш. Попова [6], Д. Левермора [5]. Проте сучасні передові дослідження ефективності використання енергоносіїв у сільському господарстві зосереджені на технологіях точного землеробства, які дають змогу виробникам приймати управлінські рішення на дискретних ділянках поля з метою оптимізації реакції культур, засновані на потенціалі виробництва та обмежень конкретного регіону. Науковцями створюються математичні моделі прийняття рішень з управління енергетичним потенціалом промислових підприємств [9]. Метод динамічного нормативу широко застосовується в економічних дослідженнях, але поза увагою залишається використання цього методу для оцінки якості результатів зміни управлінських дій, спрямованих на підвищення енергоефективності виробництва насіння соняшнику в сільськогосподарських підприємствах України.

Мета статті – дослідити склад і характер змін показників діагностичної моделі енергетичного менеджменту для оцінки рівня системи управління сільськогосподарськими підприємствами Запорізької області.

Виклад основних результатів дослідження. Підставою для вдосконалення енергетичного менеджменту є доведення неефективної системи управління до її високоякісного стану. Використовуються методики ви-

значення ефективності часткового поліпшення управління. Здебільшого вони ґрунтуються на зіставленні виробничого ефекту, одержаного від здійснення організаційно-управлінських заходів та витрат на їх проведення. На даному принципі визначається економічний ефект. Виходячи з цього, вважаємо необхідним розробку діагностичної моделі, побудованої на засадах оцінки й аналізу управлінських дій, спрямованих на економію палива, які впливають на загальні економічні результати виробництва. Методологія когнітивного моделювання призначена для аналізу і прийняття рішень у невизначених ситуаціях. Використання діагностичної моделі дає змогу генерувати можливі сценарії розвитку ситуації (отже, обирати оптимальний сценарій для досягнення поставленої мети).

Ефективний менеджмент як вираз стратегічної лінії розвитку підприємства багатомірна величина, яка зазвичай є виразом енергетичних, організаційно-економічних, техніко-технологічних цілей та взаємодії між ними. Він є величиною динамічною, тому заходи удосконалення енергетичного менеджменту слід формулювати як вимоги збільшення або зменшення відповідних параметрів системи управління. Для обґрунтування основ управління аграрним підприємством необхідно детально проводити аналіз господарської діяльності.

Із метою виявлення функціональної залежності величини енергоемності продукції від управлінських дій, проведено результативне групування виробників насіння соняшнику Запорізької області за рівнем рентабельності (табл. 1).

Результат табличних даних виявив закономірності, які можна презентувати у вигляді матриці (рис.).

Взаємозв'язок якісного показника виробництва й витрат палива показує чотири варіанти:

низький рівень рентабельності та низькі загальні витрати палива (група підприємств зони 1);

1. Взаємозв'язок рентабельності виробництва насіння соняшнику з витратами палива в сільськогосподарських підприємствах Запорізької області в 2014 р.

Групи підприємств за рентабельністю, %	Рентабельність, %	Кількість підприємств у групі	Витрати палива, л	Середній розмір площі посіву під культурою, га	Паливо		Зона
					л/га	л/т	
I – від 0 до 50	43,3	87	15818	254	59,2	86,5	1
II – від 51 до 100	82,2	121	35815	722	57,1	81,1	3
III – від 101 до 150	124,3	134	37533	1344	56,3	51,3	2
IV – від 151 і більше	205,8	175	28274	2867	53,9	41,4	4
Усього в середньому	145	517	38445	662	57,9	53,9	

Джерело: Розраховано автором за ф. 50-сг підприємств Запорізької області [15].

низький рівень рентабельності й високі загальні витрати палива (група підприємств зони 3);

високий рівень рентабельності та високі загальні витрати палива (група підприємств зони 2);

високий рівень рентабельності й низькі загальні витрати палива (група підприємств зони 4).

Розглянемо одержані співвідношення, враховуючи можливість того чи іншого ва-

ріанта подій, які викликані ефективністю управління підприємством.

У першій групі підприємств середній розмір площі посіву незначний, що об'єктивно зумовлює невеликий розмір витрат палива. Проте управління незначними розмірами агробізнесу характеризує спад віддачі енергоресурсу від масштабу виробництва, наслідком чого є високий рівень енергомосткості соняшнику (на рівні 86,5 л/т і) та низький рівень прибутковості діяльності.

Варіанти співвідношення витрат палива і рентабельності виробництва насіння соняшнику

Джерело: Побудовано автором.

Друга група підприємств є полярно протилежною, оскільки великі площі посівів соняшнику забезпечують ефект зростаючої віддачі енергоресурсів від масштабів виробництва (енергомосткість продукції становить 51,3 л/т). У підприємствах з великими розмірами агробізнесу політика управління має деструктивний характер, що сприяє підвищенню рівня рентабельності – 124,3%, про-

те не досягає науково обгрунтованої величини енергомосткості культури.

Відсутність якісного поточного контролю й антикризових енергетичних заходів зумовлює безрезультативний менеджмент агробізнесу, якому властиві значні витрати палива, великий розмір енергомосткості продукції – 81,1 л/т, а отже, і низький рівень рентабельності. Такі параметри виробництва характерні для третьої групи сільськогоспо-

дарських підприємств Запорізької області, частка яких становить 23%.

Обернена форма параметрів виробництва, якій відповідають показники четвертої групи підприємств, демонструє енергоменеджмент. Поєднання ефекту масштабу виробництва з ефектом своєчасних якісних антикризових енергетичних заходів приводить до оптимізації величини енергомосткості культури, а також до значних надприбутків від виробництва насіння соняшнику (рівень рентабельності підприємств досягає понад 205,8%) [10].

З усього вищесказаного випливає, що 34% підприємств області використовують ефективний енергоменеджмент. Проте 66% сільськогосподарських підприємств регіону мають неефективну систему управління, а отже, й високоенерговитратне виробництво насіння соняшнику.

Вважаємо, що діагностична модель є логічним продовженням дослідження, вона побудована за методикою динамічного нормативу. З цією метою використано дані внутрішнього обліку трьох сільськогосподарських підприємств, які є представниками групи господарств регіону (66%), що мають неефективну систему управління. За базовий період у розрахунках використано дані 2014 року.

Засобом вираження цілей є показники та їхнє співвідношення. Загальна спрямованість системи (ланцюга) може бути описана формулюванням певних цільових задач або вимог до ефективного функціонування й розвитку енергетичного менеджменту, який виражений упорядкуванням двох і більше показників діяльності системи управління.

Критеріями вибору показників є такі положення:

показники повинні відображати головну стратегічну установку;

показники мають відповідати загальним правилам відбору, а саме – діючій системі обліку;

не використовувати розрахункові показники.

На засадах експертної оцінки для формування діагностичної моделі обрано 11 показників:

- валовий збір насіння соняшнику;
- площа посіву насіння соняшнику;
- виручка від реалізації насіння соняшнику;
- повні витрати на виробництво соняшнику;
- витрати нафтопродуктів на виробництво соняшнику;
- витрати на придбання основних фондів рослинництва;
- витрати на ремонт техніки;
- фонд оплати праці адміністративного персоналу;
- фонд оплати праці механізаторів;
- чисельність працівників, які приймають управлінські рішення у процесі виробництва соняшнику ;
- розряд механізаторів.

Дані показники відображають стратегічну задачу виробництва у сільськогосподарському підприємстві. Задачі співвідношення показників визначено з погляду розвитку в сучасному конкурентному середовищі з урахуванням цільової настанови на зменшення енергомосткості виробництва насіння соняшнику (табл. 2).

2. Співвідношення показників виробництва насіння соняшнику

Показник	Співвідношення за темпами росту	Показник	Стратегічні установки
Валовий збір	>	Площа посівів	Підвищення врожайності культури
Фонд оплати праці адміністративного персоналу	>	Чисельність працівників управління	Збільшення середньої заробітної плати
Фонд оплати праці механізаторів	>	Фонд оплати праці загальний	Зростання мотивації при виконанні механізованих операцій
Повні витрати на виробництво	>	Витрати нафтопродуктів	Підвищення ефективності роботи служби збуту
Валовий збір	>	Витрати нафтопродуктів	Зниження енергоємності продукції
Виручка від реалізації	>	Валовий збір	Підвищення ефективності роботи маркетингового відділу

Витрати на основні фонди	>	Витрати на ремонт техніки	Оновлення основних фондів
Фонд оплати праці механізаторів	>	Розряд механізаторів	Стимулювання підвищення кваліфікації робітників
Виручка від реалізації	>	Повні витрати на виробництво	Зростання економічної ефективності
Витрати на основні фонди	>	Витрати нафтопродуктів	Зростання енергоефективності
Площа посіву	>	Витрати нафтопродуктів	Зниження енергомосткості обробітку ґрунту
Валовий збір	>	Повні витрати на виробництво	Досягнення ефекту масштабу виробництва культури
Розряд механізаторів	>	Витрати нафтопродуктів	Підвищення кваліфікації робітників
Виручка від реалізації	>	Фонд оплати праці адміністративного персоналу	Підвищення ефективності праці адміністративного персоналу
Витрати на основні фонди	>	Фонд оплати праці адміністративного персоналу	Удосконалення техніко-технологічного елементу конкурентоспроможності

Джерело: Розроблено автором.

На основі даних таблиці 2 побудована діагностична модель за принципом вимоги прискореного зростання одного показника порівняно з іншим. У запропонованій моделі розвитку підприємства передбачено, що зростання площі посівів соняшнику супроводжується випереджальним зростанням валового збору. Також вважається, що темп росту витрат на нафтопродукти не повинен перевищувати темп росту загального розміру витрат. Оновлення основних фондів має забезпечувати зменшення енерговитрат, а в структурі повної собівартості повинні переважати питомі витрати оплати праці, а не нафтопродуктів. Прямий зв'язок розміру заробітної плати механізаторів з їх розрядом є активним мотиватором економії палива.

У зв'язку з тим, що оцінка рівня якості системи управління розраховується на базі темпів росту показників, їх визначали за період 2014-2015 рр.

Для оцінки якісного рівня системи управління необхідно виявити коефіцієнти значимості цілей, які формують діагностичну модель. Проведено розрахунок рівня системи управління на прикладі трьох підприємств (табл. 3). Такі коефіцієнти були одержані на засадах експертної оцінки, проведеної автором. Коефіцієнти значимості змінюються в діапазоні від 1 до 10. Нормативним співвід-

ношенням, що одержані на засадах принципу транзитивності, привласнюється мінімальний коефіцієнт значимості, що дорівнює 1.

Діагностична модель є основою для проведення комплексного аналізу стратегії розвитку виробництва насіння соняшнику в аспекті ефективного енерговикористання. Відповідно до математичного алгоритму розрахунку оцінки рівня реалізації тактичних і стратегічних можливостей підприємства розраховують показники, які в моделі упорядковують, виходячи зі стратегічних цілей, тому інтегральна оцінка їх виконання є комплексною оцінкою рівня ефективності системи управління. Цілі, на основі яких будується модель, можуть мати різну значимість для підприємства, тому використовується загальний алгоритм розрахунку узагальнюючих оцінок з урахуванням коефіцієнтів порівняльної значимості цілей.

Оцінка рівня використання тактичних можливостей показує зв'язок між приростом рівня реалізації стратегічних можливостей, які викликані змінами у структурі зазначених цілей, та самих структурних змін. Оцінка рівня стратегічних можливостей визначає досягнення цілей підприємства у зазначеному періоді. Чим ближче оцінка до 1, тим більша частка цілей виконується.

3. Темпи росту показників підприємств Запорізької області діагностичної моделі за 2015 рік

Показник	Умовні позначення	ТОВ «Агрофірма Мир», Мелітопольський район	ДП «Дослідне господарство «Ізвестія», Веселівський район	ТОВ «Україна», Приазовський район
Валовий збір насіння сояшнику	ВЗ	0,88	0,90	1,02
Площа посіву насіння сояшнику	ПП	1,37	1,18	1,35
Виручка від реалізації насіння сояшнику	ВР	0,65	0,81	0,91
Повні витрати на виробництво сояшнику	ПВ	1,61	0,74	1,65
Витрати нафтопродуктів на виробництво сояшнику	ВН	1,17	0,71	1,23
Витрати на придбання основних фондів рослинництва	ВОФ	1,04	0,94	1,00
Витрати на ремонт техніки	ВРТ	1,10	1,26	1,07
Фонд оплати праці адміністративного персоналу	ФОП	1,16	0,98	1,02
Фонд оплати праці механізаторів	ФОП _м	1,02	0,94	1,05
Чисельність працівників, які приймають управлінські рішення у процесі виробництва сояшнику	ЧП	0,98	1,00	1,00
Розряд механізаторів	РМ	1,00	0,99	1,00

Джерело: Розраховано автором на базі первинного обліку досліджуваних підприємств.

Оцінка рівня реалізації тактичних можливостей характеризує метод переходу від одного набору цілей до іншого.

Дані таблиці 4 дають змогу зробити такі висновки. Усі три підприємства мають низьке і спадне значення по всіх показниках. При цьому всі вони не виходять за межі ($C \leq 0,5$; $T \leq 0$; $3 \leq 0,5$), в яких стан якісного рівня системи управління наближений до не-

ефективного, ніж до ефективного. Відбувається погіршення стану енергетичного менеджменту та результатів діяльності, особливо з погляду мінімізації енерговитрат. За таких умов пропонування заходів щодо стимулювання системи управління є некоректним. Тому логічним буде пошук важелів структурних елементів системи за допомогою сценарного аналізу.

4. Інтегральні оцінки якісного рівня системи управління підприємств Запорізької області

Оцінка якісного рівня системи управління	ТОВ «Агрофірма Мир», Мелітопольський район	ДП «Дослідне господарство «Ізвестія», Веселівський район	ТОВ «Україна», Приазовський район
Стратегічні можливості	0,368	0,444	0,468
Тактичні можливості	-0,424	-0,308	-0,187
Загальна оцінка	0,031	0,096	0,154

Джерело: Розраховано автором.

Сценарний аналіз спрямований на моделювання потенційних важелів впливу на систему управління. З метою обмеження множини альтернативних варіантів впливу важелів на систему управління було розглянуто план експерименту, що відображає існуючі й можливі впливи на структурні елемен-

ти якісного рівня системи управління сільськогосподарських підприємств при виробництві насіння сояшнику. Згідно зі сценарієм 1, передбачено зростання темпів росту валового збору та фонду оплати праці механізаторів на фоні зниження повних витрат на виробництво насіння сояшнику й у тому

о. Відбува-
ичного ме-
юсті, особ-
овитрат. За
з щодо сти-
е некорект-
ук важелів
за допомо-

пв

зління сіль-
при вироб-
ю зі сцена-
емпів росту
праці меха-
них витрат
ку й у тому

числі витрат на нафтопродукти. Сценарій 2 забезпечує зростання виручки від реалізації та витрат на придбання основних фондів рослинництва і зменшення повних витрат та витрат нафтопродуктів на виробництво соняшнику. Події сценарію 3 сприяють скороченню витрат на ремонт техніки, на нафто-

продукти при виробництві соняшнику й зниженню розряду механізаторів на фоні зростання витрат на придбання основних фондів рослинництва.

На базі розроблених сценаріїв розраховано інтегральні оцінки якісного рівня системи управління підприємств регіону (табл. 5).

5. Інтегральні оцінки якісного рівня системи управління підприємств Запорізької області за розробленими сценаріями впливу важелів

Оцінки якісного рівня системи управління	ТОВ «Агрофірма Мир», Мелітопольський район	ДП «Дослідне господарство «Ізвестія», Веселівський район	ТОВ «Україна», Приазовський район
Сценарій № 1			
Стратегічні можливості	0,679	0,754	0,768
Тактичні можливості	-0,273	-0,290	-0,087
Загальна оцінка	0,345	0,451	0,561
Сценарій № 2			
Стратегічні можливості	0,865	0,903	0,896
Тактичні можливості	0,040	0,103	0,032
Загальна оцінка	0,757	0,831	0,808
Сценарій № 3			
Стратегічні можливості	0,584	0,732	0,689
Тактичні можливості	-0,017	0,012	0,025
Загальна оцінка	0,335	0,540	0,483

Джерело: Розраховано автором.

Із даних таблиці 5 бачимо, що найбільший ефект досягається за умов сценарію № 2. Саме за комплексної дії підвищення темпів росту показників виручки від реалізації, повних витрат, витрат нафтопродуктів, витрат на придбання основних фондів спостерігаються найкращі позитивні зміни у стратегічних і тактичних можливостях системи управління сільськогосподарських підприємств при виробництві соняшнику, що наближує її стан до вищого рівня ефективності енергетичного менеджменту.

Висновки. Ефективний менеджмент у сільськогосподарських підприємствах є невід'ємною частиною підвищення адаптивності та сталого розвитку аграрного сектору. Висока складність прийняття рішень вимагає застосування більшої кількості сучасних

актуальних методів, у тому числі моделювання.

Таким чином, застосована модель нашого дослідження дає змогу визначити, що найкращий ефект досягається за комплексної взаємодії на систему управління сільськогосподарських підприємств при виробництві соняшнику факторів внутрішньогосподарського й ринкового характеру. Підвищення показника рентабельності виробництва та оновлення основних фондів є спонукальним важелем удосконалення енергетичного менеджменту. В подальшому дослідження ґрунтуватимуться на оптимізації мотивувальних важелів системи енергетичного менеджменту, а також розробці вертикально-інтеграційної моделі скорочення величини енерговитрат.

Список використаних джерел

1. Beckman Jayson Agriculture's Supply and Demand for Energy and Energy Products / Jayson Beckman, Allison Borchers, Carol A. Jones. // – Economic Information Bulletin. – May 2013. – № 112. – 36 s.
2. David E. Cley, John F. Shanahan GIS Applications in Agriculture /2011 by Taaylor and Francis Group, LLC
3. Gerd Balyer, Christian Schorn Asset Management für Infrastrukturanlagen – Energie und Wasser, 2., Auflage / Springer-Verlag Berlin Heidelberg 2011, 2014. 374.
4. Kaneman D. Prinyatie reshenij v neopredelennosti: Pravila i predubezhdeniya./ D.Kaneman, P. Slovik, A. Tverski. – Xar'kov: Izdatel'stvo Institut prikladnoj psixologii «Gumanitarnyj Centr», 2005. – 632 s.
5. Levermore Geoff. Building Energy Management Systems / Geoff Levermore. – Taylor & Francis, 2002. – 544 s.
6. Popov Stevan. Sustainable Energy Management / Mirjana Radovanović (Golusin) Stevan Popov Sinisa Dodic – Academic Press, 2013. – 384 s.

7. Wulf Diepenbrock Energy Balance in Crop Production/ Journal of Agricultural Science and Technology B2 (2012) 527-533.
8. Гришко В.В. Енергозбереження в сільському господарстві (економіка, організація, управління) / В.В. Гришко, В.І. Перебийніс, В.М. Рабштина. – Полтава, 1996. – 280 с.
9. Джеджула В.В. Моделювання процесу прийняття рішень з підвищення енергоефективності виробництва / В.В. Джеджула // Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». – 2012. – № 722 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. – С. 337-343.
10. Захарченко О.Г. Енергетичний менеджмент в аспекті підвищення ефективності виробництва насіння соняшнику / О.Г. Захарченко, Н.В. Кукіна // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – №5. – С. 407-409.
11. Іваненко В.Ф. Ефективність енергозберігаючих технологій в овочівництві закритого ґрунту: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / В.Ф. Іваненко; Мін-во аграрної політики та продовольства України; Український науково-дослідний інститут продуктивності агропромислового комплексу; наук. кер. Л.П. Червінська. – К., 2015. – 186 с.
12. Корчемний М. Енергозбереження в агропромисловому комплексі / М. Корчемний, В. Федорейко, В. Щербань. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. – 984 с.
13. Медведовський О.І. Енергетичний аналіз інтенсивних технологій в сільськогосподарському виробництві / О.І. Медведовський, П.І. Іваненко. – К.: Урожай, 1998. – 114 с.
14. Проблеми та перспективи енергетичного менеджменту підприємств: моногр. / [Мороз О.В., Карачина Н.П., Штанько О.С., Семцов В.М.]. – Вінниця: ФОП Рогальська І.О., 2014. – 154 с.
15. Форма 50-сг підприємств Запорізької області за 2014 р.

Стаття надійшла до редакції 14.04.2016 р.

* * *

Новини АПК

Європейські бізнесмени зацікавлені в розвитку аграрного ринку України

Сьогодні підтримка малого та середнього фермера, інвестування в аграрну галузь України – це головна можливість для виготовлення якісної продукції. Про це повідомив Міністр аграрної політики та продовольства України Тарас Кутовий під час зустрічі з Хансом Йором, головою департаменту сільського господарства компанії Nestle та почесним членом SAI Platform.

Тарас Кутовий вважає, що «Український малий та середній фермер має всі шанси стати привабливим гравцем для іноземців. Тому підтримка малого та середнього фермера, інвестування в аграрну галузь України, використання нових технологій – це головна можливість для виготовлення дійсно якісної продукції».

Міністр розповів про основні напрями реформ в аграрній галузі для Мінагрополітики та зазначив, що головними векторами розвитку є земельна реформа, скасування спецрежиму ПДВ, підтримка малого та середнього фермера і приватизація.

Зі свого боку Ханс Йор заявив: «Наша спільна мета – виведення аграрного ринку України на новий рівень, який є потужним та перспективним. Тому маємо намір працювати на території України тривалий час та продовжувати розвиток бізнесу й надалі».

У рамках зустрічі представники Nestle розповіли про проект «Господар +»», який реалізується компанією в Україні з 2007 року. Проект спрямований на пошук і розвиток місцевих постачальників сільськогосподарської продукції, виробників якісної сировини та пакувальних матеріалів. Міністр Тарас Кутовий відмітив, що ця програма може бути успішною у рамках розвитку та підтримки малих та середніх фермерів України. Це є головною метою Мінагрополітики при проведенні реформ в аграрній галузі України.

Прес-служба Мінагрополітики України